

ГРАМАТИЧНІ НОРМИ ПРОФЕСІЙНОГО МОВЛЕННЯ

Одним із основних завдань сучасної освіти є піднесення культури мовлення майбутніх фахівців, професійних комунікаторів, набуття здатності вільно володіти українською мовою, підвищити рівень мовленнєвої культури шляхом дотримання мовних норм. Різноманітним питанням професійного мовлення присвячено ряд досліджень [1; 2; 3; 4].

На ґрунті української національної мови формується і розвивається українська літературна мова. Як відомо, літературна мова – це унормована, відшліфована форма існування загальнонародної мови, що обслуговує найрізноманітніші сфери суспільної діяльності людей. Однією з найважливіших ознак літературної мови є її унормованість.

Мовні норми – це взірць правильності мовлення. Саме дотримання мовних норм є основною умовою реалізації головної функції мови – комунікативної.

Важливе значення в сучасній українській мові мають граматичні норми. Дотримуватися їх повинен кожний професійний комунікатор. «Граматичні норми визначають правильне вживання граматичних форм слів та усталену побудову речень, словосполучень» [5, с. 37].

У результаті тривалого складного розвитку української мови і складних взаємовпливів її відгалужень у граматичній будові української мови немає й на сьогодні чіткої однотипності.

Динамічна картина у сфері граматичних норм української літературної мови, що спостерігається останнім часом, викликана, з одного боку, оживленням багатьох форм, що зумовлено максимальним розширенням і поглибленням сфер функціонування української мови як державної, з другого боку – нормалізаційними тенденціями. У нашій мові існують численні дублетні граматичні форми, одна з яких нормативна і завжди більш вживана, друга – просторічна, діалектна чи застаріла, тобто вужча за сферою вживання.

Граматична норма визначається системою словоформ, абстрактними граматичними значеннями, морфологічними категоріями й лексико-граматичними розрядами слів, а також охоплює явища пов'язані з функціонуванням слова в реченні, синтаксичними зв'язками й відношеннями речень, словосполучень і членів речення, правилами побудови простого і складного речень. Граматичні норми поділяють на морфологічні, що регулюють вибір варіантів морфологічної форми слова і варіантів її поєднання з іншими словами, та синтаксичні норми – регулюють вибір варіантів побудови простих і складних речень.

У лінгвістиці розглядають поділ граматичних норм на імперативні та диспозитивні норми. Граматичні імперативні є обов'язковими і не мають винятків, вони визначаються граматичною системою мови. Порухення таких норм означає вихід за межі можливостей, що надаються системою, тобто вживання утворень не лише неіснуючих, а й неможливих у даній мові: порушення норм дієвідмінювання, відміни, керування, узгодження в граматичному роді, числі. Граматичні диспозитивні норми визначаються структурою мови, вживання мовних одиниць

регулюються зразком, практикою використання. Ці норми також є обов'язковими, але відступ від них іноді є не таким очевидним, як порушення норм першого типу. Норма зміцнює основи мовної системи, а обов'язковість мовної норми зумовлена соціальною природою мови, як засобу спілкування, але це не виключає мовних варіантів.

Варіативні граматичні мовні норми свідчать про багатство мови, її широкі виражальні особливості. Серед граматичних варіантних мовних форм виділяють морфологічні й синтаксичні мовні варіанти. Морфологічні варіантні форми – це мовні варіанти граматичних форм змінних частин мови, синтаксичні – це близькі семантично й стилістично синтаксичні конструкції, словосполучення й структури речень. Синтаксична варіантність є найрозгалуженішою. Синтаксис дає досить широкі можливості для варіювання семантики: одну й ту ж думку можна передати багатьма конструкціями. Граматична варіантність – явище вкрай важливе з погляду стилістичного, одне з багатств мови, її виражальної різноманітності, художньо-образного оформлення певного елемента висловлюваної думки.

Отже, граматичні норми діють як в усному, так і в писемному професійному спілкуванні, регулюють уживання граматичних одиниць мови відповідно до її граматичної будови. Дотримання їх є обов'язковою вимогою до правильного мовлення усіх професійних комунікаторів.

Список використаних джерел

1. Попович Н. Ф. Майстерність сценічного мовлення / Н. Ф. Попович // Мистецька освіта в європейському соціокультурному просторі XXI століття : матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції (20-21 квітня 2017 р.) / гол. ред. Т. Д. Щербан. – Мукачєво : РВВ МДУ, 2017. – С. 226-229.
2. Попович Н. Ф. Особливості розвитку якостей мовленнєвої культури майбутніх фахівців з інформаційної, бібліотечної та архівної справи / Н. Ф. Попович // Інноваційна педагогіка : науковий журнал. – Одеса, 2020. – Випуск 20. – Том 3. – С. 26-29.
3. Попович Н. Ф. Формування мовленнєвої культури майбутніх учителів початкових класів / Н. Ф. Попович // Сучасні тенденції розвитку науки і освіти в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів : збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (17-18 травня 2017 р.) / гол. ред. Т. Д. Щербан. – Мукачєво : РВВ МДУ, 2017. – С.121-123.
4. Попович Н. Ф. Чистота як мовленнєва якість культури усного фахового мовлення вчителя початкових класів / Н. Ф. Попович, О. М. Грига // Освіта і формування конкурентоспроможності фахівців в умовах євроінтеграції : збірник тез доповідей за матеріалами III Міжнародної науково-практичної конференції (24-25 жовтня 2019 року, м. Мукачєво) / гол. ред. Т.Д. Щербан. – Мукачєво : МДУ, 2019. – С. 390-392.
5. Шевчук С. В., Клименко І. В. Українська мова за професійним спрямуванням. – К. : Алерта, 2011. – 696 с.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>